

Kurumsal Yönetim Açısından Sosyal Sorumluluk ve Çevre Muhasebesinin İncelenmesi*

Mustafa Arı¹

Gökhan Bayram²

Öz

İşletmeler açısından iyi kurumsal yönetim ve sosyal sorumluluk gereklilik haline gelmiştir. İşletmenin hem iç paydaşlarına hem de dış paydaşların sorumluluklarını ve çıkarlarını dengede tutan Kurumsal yönetim ilkeleri aynı zamanda kurumsal sürdürülebilirliğin sağlanmasına ve kurumsal sosyal sorumluluğun sınırlarını belirleyen bir çaba olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurumsal sürdürülebilirliğin ve kurumsal sosyal sorumluluğun önemli alanlarından biri, çevresel faaliyetler ve bu çevresel faaliyetlerden oluşan çevresel raporlamalardan oluşmaktadır. Günümüz ekonomisindeki Kurumsal yönetim anlayışı içinde olan işletmeler sadece kar amacı gütmemekte aynı zamanda topluma paydaşlarına ve çevreye karşı olan sosyal sorumluluklarını da yerine getirmektedirler. Toplumsal huzur ve refahı sağlayabilecek tüm yükümlülükleri yerine getirebilecek uygulama iyi bir kurumsal yönetimden geçmektedir. İyi Kurumsal yönetim başarılmasında Kurumsal sosyal sorumluluk ve çevresel raporlama çok önemli roller üstlenmektedir. Sosyal sorumluluk ve çevre muhasebesinden oluşan çevresel raporlama işletmelerin uzun dönemde sürdürülebilirliğini sağlamasına ve başarılmasına hizmet etmektedir. Bu çalışmada, iyi kurumsal yönetimin başarılmasında, sosyal sorumluluk ve çevre muhasebesinin rolü incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Kurumsal yönetim, Kurumsal sosyal sorumluluk, Çevre muhasebesi

Social Responsibility and Environmental Accounting in Terms of Corporate Governance

Abstract

Good corporate governance and social responsibility have become a necessity in terms of businesses. Corporate governance principles, which balance both the internal stakeholders of the enterprise and the interests and interests of external stakeholders, are at the same time confronting efforts to ensure corporate sustainability and to set limits on corporate social responsibility. One of the key areas of corporate sustainability and corporate social responsibility consists of environmental activities and environmental reporting of these environmental activities. Enterprises in corporate governance in today's economy are not only profit-oriented but also fulfill their social responsibilities to collective stakeholders and the environment. The practice that can fulfill all obligations that can provide social peace and well-being is through good corporate governance. In achieving good corporate governance Corporate social responsibility and environmental reporting play a crucial role. Environmental reporting, consisting of social responsibility and environmental accounting, serves to ensure and sustain long-term sustainability of businesses. In this study, the role of social responsibility and environmental accounting in the achievement of good corporate governance is examined.

Keywords: Corporate governance, Corporate social responsibility, Environmental accounting

1 Yrd. Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, mustafa.ari@bilecik.edu.tr

2 Yüksek Lisans Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD, gokhanbayram1165@gmail.com

* Yüksek lisans tezinden üretilmiştir. ["Kurumsal Yönetim Açısından Çevre Muhasebesinin İncelenmesi", Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD, Dnş. Yrd. Doç. Dr. Mustafa Arı]

Giriş

Yaşanmış ekonomik ve finansal krizlerin temellerine bakıldığında altında yatan önemli nedenlerin kurumsal yönetim uygulamaların yetersizliği ve eksikliği olduğu gözlenmiştir. Hızlı gelişen ve değişen dünyada işletmelerin uzun ömürlü sürdürülebilir ekonomik bir yaşamın, Kurumsal yönetim anlayışıyla mümkün olmaktadır. Dünyadaki yaşanan krizlerden sonra Kurumsal yönetim kavramı yaygınlaşmaya ve işletmeler açısından önemli bir hale gelmeye başlamıştır. Kurumsal yönetim, şirketlerin ekonomik hayatta var olmasının ve işletmelerin sürekliliği açısından bir yol gösterici nitelikte olmalarına yönelik, birtakım prensipler ve kurallar çerçevesinde yer alan bir anlayıştır. Bu anlayış işletmelerin tüm paydaşların haklarını adil bir biçimde korumasını savunan bir sistemdir. Bu sistem işletmelere iyi yönetim kavramının nasıl olacağı bunun işletmelerde nasıl uygulanacağına dair bilgiler veren bir yol gösterici niteliktedir.

Günümüz işletmeleri faaliyetlerini yerine getirirken sadece kendi çıkarlarını düşünerek kar amacı gütmemekte faaliyetlerde bulunurken aynı zamanda bir sosyal sorumluluk gereği olan çevreye duyarlılığını ihmal etmemelidirler. Çevreye duyarlı bir işletme olmaları ve çevreyi de bir çıkar grubu olarak düşünerek faaliyetlerini yerine getirmelidir. İşletmeleri bu rekabet ortamında farklı kılan sadece ürettikleri ürünler değil, bu ürünlerin üretilmesinden tüketilmesine kadar olan süreçte topluma ve çevreye katkısıdır. İşletmelerin buldukları toplumda çevreye karşı birtakım yükümlülükleri vardır.

İşletmelerin toplumsal ve çevresel faaliyetlerinde sosyal sorumluluk bilinci ile hareket etmeleri gerekir. İşletmelerde ana amaç kar etmek ile sınırlı olmadığı bunun yanında topluma ve çevreye karşı faaliyetlerinde olumsuz olabilecek durumları en aza indirmek olmalıdır. Daha iyi bir toplum ve daha iyi bir çevre için işletmelerin iyi bir kurumsal yönetim modelini benimsenmesi ile işletme ile ilgili tüm iç ve dış paydaşların menfaatlerine zarar verilmeden tüm çıkar grupların beklentilerini dengede tutma çabası içinde

olmalıdır. İşletmenin hem iç paydaşları hem de dış paydaşları için sorumluluklarını ve çıkarlarını dengede tutan Kurumsal yönetim ilkeleri, aynı zamanda kurumsal sürdürülebilirliğin sağlanmasına ve kurumsal sosyal sorumluluğun sınırlarını belirleyen bir çaba olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurumsal sürdürülebilirliğin ve kurumsal sosyal sorumluluğun önemli alanlarından biri, çevresel faaliyetler ve bu çevresel faaliyetlerden oluşan çevresel raporlamalardan oluşmaktadır.

1. Kurumsal Yönetim ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk

Dünyanın çeşitli yerlerinde yaşanan finansal krizler ve şirket skandallarından sonra işletmelerde şüphe ve endişelerin artmasına yol açmıştır. İşletmelerin bu krizlerden sonra daha şeffaf ve duyarlı bir yönetime yönelmeleri ortaya çıkmıştır. Şeffaflık ve hesap verebilme ile ilgili taleplerin artmasından sonra kurumsal yönetimin ve buna bağlı kavramların önemi artmaya başlamıştır. Kurumsal yönetim ve kurumsal sosyal sorumluluk gibi kavramlar yaygınlaşmaya ve ses getirmeye başlamıştır.

Kurumsal yönetim (corporate governance) deyimini, "kurumsal yönetişim, iyi yönetim" olarak da adlandırılmaktadır. İşletmelerde kurumsallığın oluşturulması ve geliştirilebilmesi amacıyla Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından 1999 da yayınlanan ve 2004 yılında yenilenen kurumsal yönetim yapılanması, dar anlamda bir işletmenin ortaklarıyla ilişkilerini düzenleyen sistemler topluluğu, geniş anlamda da işletme ile toplumun ilişkilerini düzenleyen sistemler topluluğu olarak tanımlanabilir (Aysan, 2007: 130). Sosyal sorumluluk ise; makro ve mikro açıdan çevre içindeki tüm etmenlerin birbirine karşı sorumluluğu olarak tanımlanmaktadır. İşletmelerin sosyal sorumluluğu ise paydaşlarına karşı sorumluluğu olarak açıklanabilir. Bir başka ifadeyle sosyal sorumluluk, bir firmanın sosyal çevresine yönelik firma imajı ile paralellik gösteren kabul görmüş görev, sorumluluk ve ilişkilerin bir bütünüdür (Uslu ve Topkara, 1992:5). Sosyal sorumluluk, işletmenin kendi amaçlarını gerçekleştirirken, ahlaki değerlere sadık

kalması ve kaynaklarını içinde bulunduğu toplumu geliştirmede kullanmasıdır (Çelik, 2007: 62).

İşletmeleri değerli kılan ya da fark yaratan sadece ürettikleri mal ya da sundukları hizmetin kalitesi değil, topluma kattıkları ya da kazandırdıkları değerlerdir. İşletmeler açısından başarı, içinde buldukları topluma karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmek, çalışanların çıkarlarını, toplumun çıkarlarını ve elbette kurumlarının çıkarlarını korumak ve bunlar arasında denge kurmak ile mümkündür. Bu da sosyal sorumluluk ruhunu taşımakla olabilmektedir (Özgen, 2007: 1).

Genel anlamda işletme sosyal sorumluluğu olarak da ifade edilen kurumsal sosyal sorumluluk, bir organizasyonun (kâr amacına yönelik bir işletme, kamu kuruluşları ya da sivil toplum örgütleri) hem iç, hem de dış çevresindeki tüm paydaşlara karşı “etik” ve “sorumlu” davranmasını, bu yönde kararlar almasını ve uygulamasını ifade eden bir kavramdır (Akatay, 2008: 100). İş etiği çevre ve sosyal sorumluluklarla ilgili kurumsal farkındalık gibi işletmenin uzun dönemli performansını imajını etkileyecek kavramları da kurumsal yönetimin alanı içine dahil edilebilir (cfg.ku.edu.tr).

2. İyi Kurumsal Yönetimin Başarılmasında Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Rolü

Kurumsal yönetim tüm paydaşların çıkarlarının korunabilmesi açısından, çıkarların uyumlaştırılmasını sağlayan bir yapıdır. Bu bağlamda, işletmenin paydaşları ile olan ilişkilerin düzenlenmesini sağlayan bir yapının oluşturulması gerekir. Bu yapının oluşturulmasında Kurumsal Sosyal Sorumluluk ilkelere hareket edilebilir. Kurumsal Sosyal Sorumluluk işletmenin paydaşlarıyla olan ilişkilerinde “etik” ve “sorumlu” davranması ile ilgili düzenlemelerin ve uygulamaların oluşturulması olduğu için; İşletme açısından iyi kurumsal yönetiminin başarılması, iyi kurumsal sosyal sorumluluğun başarılmasına bağlıdır. Günümüzde işletmelerin amacı sadece kâr elde etmek değil, aynı zamanda işletme ile ilgili taraflara (paydaşlara) karşı

olan sosyal sorumluluklarını yerine getirmektir.

Paydaşları iki grupta sınıflandırmak mümkündür: “işletme içi paydaşlar” ve “işletme dışı paydaşlar”. İşletme içi paydaşlar; kurucu ana sahipler, hissedarlar, yöneticiler ve çalışanlardan oluşur. İşletme dışı paydaşlar ise toplum, devlet, müşteriler, tedarikçiler, rakipler vb. kesimlerden oluşur. İşletmelerin paydaşlarına karşı sorumlulukları ise ; (Doğan, 2007: 15,18).

Çalışanlara Karşı Sorumluluk:

İş ortamının veya koşullarının çalışana göre ayarlanması, iyileştirilmesi, adil bir ücret sisteminin geliştirilip, sosyal hakların gözetilmesi gerekmektedir.

Müşterilere (Tüketicilere) Karşı Sorumluluk:

Ürünlerin güvenliği, fiyatı, garanti süresi gibi konularda müşteriyi bilgilendirmesi, müşteriye karşı bir sorumluluk gereğidir. Ürünün müşterinin sağlığını ne ölçüde etkilediği çevreye duyarlı olup olmadığı kanserojen içerip içermediği konularında çevre raporlaması çevre muhasebesi kapsamında bilgilendirilmesi gerekir. Örneğin sigaranın üzerindeki bilgiler.

Hissedarlara ve Sermayedarlara Karşı Sorumluluk:

İşletmenin öncelikli sorumluluğu, sermayedarlarına karşı kârlı olmaktır. Bununla birlikte artık, kârlılığın yanında şeffaf olmak, işletmeyle ilgili bilgileri paylaşmak işletmelerin yatırımcılarına karşı öncelikli sorumlulukları haline gelmiştir.

Doğaya ve Çevreye Karşı Sorumluluk:

İşletmelerin çevreye pozitif katkı sağlayacak etkinliklerde bulunması, kamuoyunun bilinçlenmesine yardımcı olması, çevre kirliliğinin önlenmesine katkıda bulunması, doğaya ve canlılara zarar vermeyen çevre dostu ve geri dönüşümlü ürün kullanılması sorumluluk örneğidir. Özellikle bu sorumluluğun yerine getirilmesi yine büyük ölçüde çevre muhasebesinin kapsamında çevre raporlaması ile sağlanabilir.

Rakiplere Karşı Sorumluluk:

İşletmelerin, rakiplerine karşı olumsuz bir propagandaya yanaşmamak, tekelleşme eğilimi gösteren işletmelere karşı yasal ve bireysel önlem almak, haksız rekabet ortamı oluşturacak hususlardan uzak durmaya çalışmak, sosyal bir sorumluluk ve ahlaki açıdan önemli bir görev olarak kabul edilir. Tekelleşmeye giden haksız rekabet yapan rakip firmaların çevre muhasebesi kapsamında raporlama yapıp yapmadıkları yasal ve etik düzenlemelere uyulup uymadıkları konusunda çalışmalar yapılabilir. Nitekim çevre muhasebesi kapsamında çevre raporlamasının yapılabilmesi için gerekli yapının oluşturulması ve raporlamanın yapılmasının ve çevre kirliliğinin önlenmesi ya da azaltılması ile ilgili yatırımların yapılmasının maliyeti işletmenin rakip firmalarla rekabet edebilmesini zorlaştırabilir. Bu konuda da işletme paydaşlarının özellikle müşterilerin gerek çevre raporlaması ile gerek diğer iletişim araçları ile çok iyi bir şekilde bilgilendirilmesi gereklidir.

Tedarikçilere Karşı Sorumluluk:

Tedarikçi kavramı çok geniş kapsamlıdır. İşletmeye sadece mal ve/veya hizmet sağlayan değil sigorta hizmetlerini yerine getiren işletmeler, işletmeye yetişmiş eleman sağlayan meslek okulları, para ve kredi temin eden finans kuruluşları da tedarikçiler kapsamına girer. Fiyatlandırma ve ödeme koşullarında dürüstlük, faaliyetlerine destek olacak tedarikçilere finansal destek sorumlulukları içinde yer alır.

Devlete Karşı Sorumluluk:

İşletmelerin devlete karşı istihdam oluşturma, yasalara bağlılık, vergileri zamanında ve eksiksiz ödemek gibi sorumlulukları vardır.

Topluma Karşı Sorumluluk:

Toplumsal hayatı destekleyici, zenginleştirici sosyal-kültürel-sportif etkinliklere katkıda bulunmak sosyal sorumluluk kapsamındadır. Öte taraftan toplumunda çevre kirliliği çevre sağlığı konusunda bilinçli hale gelebilmesi için gerekli çalışmaların yapılması şarttır.

Yeni Paydaşlara Karşı Sorumluluk:

İşletmelerin paydaş kavramlarına değişen zamanla birlikte yeni paydaşlar eklenmiştir. Başlıcaları: medya, sivil toplum kuruluşları, müşteri sözcüleri, finans kurumları, çevreci aktivistler ve bankalar vb. Günümüzde işletmeler gerek yasal zorunluluklar gerek bütünüyle gönüllülük temelinde yardım-severlik amaçlı gerekse stratejik amaçlı sosyal sorunlara odaklanmaktadır. Her ne sebeple olursa olsun artan oranda sosyal sorumluluk kampanyalarına destek vermeleri işletmelere rekabetçi avantaj sağlamaktadır (Akatay, 2008: 110).

Çevreye karşı duyarlı olmakta sosyal sorumluluk gereğidir. Yukarıda bahsedildiği gibi çevreye karşı duyarlı olmanın çevre muhasebesi kapsamında çevre raporlamasının yapılmasının işletmeye yüklediği maliyetler, rekabet açısından bir dezavantaj gibi gözükse de bu durumun topluma ve diğer paydaşlara iyi bir şekilde anlatılması rekabeti avantajına dönüştürülmesi gerekir. Bu bilgilendirme büyük ölçüde çevre raporlaması ile sağlanabilir.

Archie B. Carroll, Kurumsal Sosyal Sorumluluğun; ekonomik, yasal, etik, hayır-severlik (gönüllü) olmak üzere dört boyutu olduğunu belirtmiştir (Carroll, 1991: 42).

Ekonomik Sorumluluk:

Sosyal sorumluluğun ekonomik boyutu, mal ve hizmet üretimi için kaynakların sosyal bir sistem içerisinde nasıl dağıtıldığıyla ilişkilidir. Ekonomik sorumluluklar, bütün işletmelerin ilk düzeydeki sorumluluğu olarak, toplumun gereksinim duyduğu ve istediği mal ve hizmetleri üretmek ve temin etmek için kaynakları uzun vadede verimli bir biçimde kullanması ve ürettiklerini karlı bir biçimde satmasıdır (Özgener, 2009:179). Çevre muhasebesi uygulamaları ile uzun dönemli olarak kar edip verimli çalışacaklardır. Yine çevre muhasebesi Kurumsal sosyal sorumluluk başarılmasında önemli rol oynamaktadır. Uzun vadede karlı olabilmesi sürdürülebilirlik kavramı ile doğrudan ilişkilidir. Bilinçli müşteriler çevreye zarar veren ürünleri talep etmeyeceklerdir. Çevreye duyarlı ürünleri tercih edeceklerdir. Çevreyi kirleten işletmeler tasfiye olarak sürdürülebilirlikleri ortadan kalkacaktır. Paydaşların özellikle müşterilerin bilinçlenmesi ile birlikte çevreye zarar veren, çevreye karşı duyarsız işletmelerin "sürdürülebilir" olmaları mümkün olmayacaktır. Ekonomik sorumluluk başta ortaklar olmak üzere tüm paydaşların uzun dönemli çıkarlarının (haklarının) korunması açısından önemlidir. Kurumsal Sosyal Sorumluluk gereği Ekonomik Sorumluluğun yerine getiren işletmeler, işletme paydaşlarının haklarını da koruyarak iyi Kurumsal yönetimin başarılmasına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. İşletmelerin "ekonomik sorumluluk" kavramı gereği olarak ekonomik katma değer sağlamalıdır. Katma değer sağlamayan işletme faaliyetleri dünya kaynaklarının israfı anlamına gelecektir ki, bu da ekonomik sorumluluk kavramı ile bağdaşmamaktadır. Ekonomik sorumluluk sürdürülebilirlik kavramı açısından hayati öneme sahiptir. Sürdürülebilirlik hem Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve hem de Kurumsal yönetim açısından çok önemlidir.

Yasal Sorumluluk:

Kurum faaliyetlerini gerçekleştirirken yasalara ve iş kanunlarına uygun hareket etmekte sorumludur. Yasaların da toplumu koruyucu önlemler aldığı düşünüldüğünde kurumlar yasal sorumluluklarını yerine getirerek toplum refahına katkıda bulunmaktadır. Örneğin, Çevre kanuna göre bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunması amaçlanmaktadır. Böyle bir sorumluluk üsteleneceğini belirten kurum bunu yasal sorumluluk olarak yerine getirmektedir. İşletmelerin ekonomik faaliyetlerini sürdürürken belli bir yasal çerçeveyi de göz önünde bulundurmaları önem taşımaktadır (Öztürk ve diğ,2013: 18). Sağlığa zararlı olan ürünlerin zararların neler olduğunun açıklanması (sigara), yasalar tüm toplumun (paydaşların) haklarının korunması amacıyla çıkarıldığı için kurumsal sosyal sorumluluğun gereği yasal sorumluluğunu yerine getirmiş olan işletmeler yine iyi kurumsal yönetiminin başarılmasına hizmet etmektedir.

Etik Sorumluluk:

Yasalarla belirlenmiş olmasa da toplum, kurumun, toplum değer ve normlarından türetilmiş yazılı veya yazılı olmayan kodlar, normlar ve değerleri benimsediğini yansıtan etik sorumluluklarını yerine getirmesini beklemektedir. İşletmelerin ürettiği ürün ve hizmetler konusunda dürüst davranması, alışverişler de karşı tarafı kandırmaması, kurumu toplum gözünde küçük düşürücü davranışlardan kaçınması etik davranışlar olarak kabul edilmektedir (Öztürk ve diğ, 2013:19). Kurumsal sosyal sorumluluğun etik boyutu, işletmenin amaçlarına ulaşması için seçtiği yol ve yöntemlerin toplumun siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel refahına zarar vermeden gerçekleştirip gerçekleştirmediğini ele alır. Bu boyut, işletme faaliyetleri sonucu doğabilecek zararı ve toplumsal hasarı önlemeye yöneliktir. Diğer bir deyişle etik Kurumsal Sosyal Sorumluluğun, ürün güvenliği, kirlilik önlemleri, kaçak ve küçük yaşta işçi çalıştırmama, insan haklarını ihlal etmeme vb. sorumlulukları içermektedir (Çalışkan ve Ünüsan,2011: 157).-

Hayırseverlik Odaklı Sorumluluk:

İsteğe bağlı sorumluluklar, toplum tarafından işletmeden temenni edilen ve işletmenin zorunlu olmadığı halde isteyerek yerine getirdiği sorumluluklardır. Toplum içinde işletmeye olumlu bir imaj kazandırarak, uzun vadede işletmenin karlı çalışmasına ve devamlı yaşamasına olanak sağlamaktadır (Özgener, 2009:195). İşletmelerin hayırseverlik odaklı sorumluluk faaliyetlerine örnek olarak; eğitim ve sanat gibi faaliyetlere zaman ve finansal kaynak desteği sağlamaktır (Carroll, 1991: 42). Çevreci faaliyetlere destek sağlamak etik ve hayırsever odaklı sorumluluklarını yerine getiren işletmeler de aynı kapsamda iyi kurumsal yönetiminin başarılmasına çok olumlu katkılar sağlamaktadır.

Kurumsal sosyal sorumluluk işletmelerin yaptıkları ürün ve hizmetlere farklı sosyal özellikler katmalarına, ileri düzeyde insan kaynakları yönetimi uygulamaları benimsemeleri, çevresel performansları göstermelerine ve toplum yararına çeşitli amaçlar içeren bir faaliyettir. Kurumsal Sosyal Sorumluluk genel olarak işletmelerin hissedarlarına yönelik değer yaratma, ekonomik çıkarlarını korumak gibi anlayışların ötesinde, farklı paydaş gruplarının yeni sosyal ve çevresel taleplerini karşılayabilme amacı içermektedir (Tüzüner ve Özaslan, 2009: 213).

Özet olarak işletmeler için önemli bir yer kapsayan paydaş grubu olarak konuyu değerlendirme çerçevesi içine alırsak. İşletmeler faaliyetlerinde sadece ürettikleri veya tükettiği ürünlerle sınırlı bir sorumluluğu yoktur. Bu sorumlulukları ötesinde işletmelerin paydaş memnuniyetini sağlayabilmesi ve koruyabilmesi adına işletmelerin hem iç paydaşlarına hem de dış paydaşlarının uzun dönemde değer yaratabilmesi için işletme politika ve stratejilerini dikkate alması gerekmektedir.

3. Kurumsal Yönetim ve Çevre Muhasebesi

Çevre muhasebesi, çeşitli muhasebe uygulamalarındaki bilgi ve çevresel maliyetlerin birleştirilmesini ifade eden genel bir terimdir (Shapiro, 2000,10 s,3). Çevre muhasebesinin temel felsefesi, doğal çevrenin önemini çok çarpıcı ifade eden Kuzey Amerika Yerlilerinin “Bu dünya bize atalarımızdan miras kalmadı, biz onu çocuklarımızdan ödünç aldık” atasözü ve benzeri görüşlere dayanmaktadır. Buradan esinlenerek çevreye verilen zarar veya doğal çevreye kazandırılan değerlerin küreselleşme süreci içinde bulunan dünyamızın mikro ve makro düzeyde sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı içinde değerlendirilmesi ve ortaya konulabilmesinin sağlanması amacıyla çevre muhasebesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır (Özkol,1998: 18). Çevre muhasebesinin amacı işletmelerin çevre ile ilgili faaliyetlerinde çevresel mali nitelikli durumlar hakkında bilgi vermektir. Nitekim Çevre diğer paydaşları da ilgilendiren etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevreye duyarlı ürünlerin üretilip üretilmediğinin işletmenin çevreye ne ölçüde zarar verip vermediğinin çevre muhasebesi kapsamında raporlamayı, kaynakların toplumun yararına ne ölçüde kullanılıp kullanılmadığı konusunda bilgiler sunulabilir.

İhtiyaçların artmasıyla birlikte toplumun ihtiyacını karşılayacak işletme sayılarının artması üretim miktarlarını da arttırmıştır. İşletmeler ihtiyaçları karşılarken doğal çevreye zarar vermektedirler. Bu zararları telafi etmek için işletmelerin katlandıkları bazı maliyetleri çevresel maliyet adı altında tanımlanmaktadır (Kırılıoğlu ve Fidan, 2009: 141). Çevresel sorunları en aza indirmek amacıyla mamülün yaşam sürecinde katlanmak zorunda olduğu maliyet türü azaltma maliyeti olarak bilinir (Kırılıoğlu ve Can, 1998:107). İşletmelerin üretim faaliyetlerinde bulunduğu zaman kaynakların ne kadarını tükettiğini gösteren maliyet türü kullanma maliyeti olarak bilinir (Başkale,2009: 49). İşletme faaliyetleri sonucunda çevrenin kirlenmesi ve çevre zararlarının işletmeye yükledikleri maliyetler ise zarar maliyeti olarak bilinir (Özbirecikli ve Melek, 2002: 82-91).

İşletmeler sosyal sorumlulukları gereği faaliyetleri sonucu sadece kendi çıkarlarını değil, çevre ve toplumun çıkarlarını da gözeterek sosyal sorumluluk bilincinin gelişmesine ve sürdürülebilir bir işletme açısından çevresel amaç ve faaliyetlerine önem vermelidir.

4. Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Çevre Muhasebesinin İlkelerinin Karşılaştırılması

Kurumsal Yönetim ilkeleri Türkiye’de, ilk defa Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), tarafından (bu konuya ilişkin detaylı bilgi için bkz. www.spk.gov.tr), 2003 yılında, Sermaye Piyasası Mevzuatına tabi tüm işletmelere yönelik olarak yayınlanmış olup, daha sonra gözden geçirilerek 2005 yılında tekrar yayınlanmıştır. SPK, kurumsal yönetim ilkelerine, OECD’nin getirmiş olduğu dört temel ilkelere ilaveten, kamuyu aydınlatma ilkesini de dahil etmiştir. SPK, halka açık şirketlerde kurumsal yönetimi geliştirmek amacını taşıyan bu ilkelerle “uygula, uygulamıyorsan açıkla” prensibi doğrultusunda 2004 faaliyet yılından itibaren “Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu (KYUR)” yayınlama zorunluluğu getirmiştir.

İşletmeler için iyi yönetimin ve kamu güvenini sağlamanın yolu; kurumsal yönetim ilkelerini esas alarak oluşturulacak hedefler, politikalar ve mekanizmalardan geçmektedir. Kurumsal yönetimin işleyiş temelini oluşturan genel ilkeler, şeffaflık (transparency), hesapverme (accountability), sorumluluk (responsibility) ve adil olma (fairness) kavramları tüm uluslararası kurumsal yönetim yaklaşımlarının temel ilkeleri olarak kabul edilmiştir. (SPK Kurumsal Yönetim İlkeleri, 2003, s: 2-3).

Şeffaflık ilkesi (Transparency):

Kurumsal yönetimin şeffaflık ilkesi, şirket için hayati önem taşıyan ticari sır niteliğindeki ve henüz topluma ilan edilmemiş bilgiler hariç olmak üzere, şirket ile ilgili finansal ve finansal olmayan bilgilerin, yasal çerçeve içerisinde zamanında, doğru, eksiksiz, anlaşılabilir, yorumlanabilir, ihtiyaçları giderebilir ve düşük maliyetle kolay erişilebilir bir şekilde kamuya ilan edilmesi hare-

ketidir (SPK,2005:3). Kurumsal yönetim şeffaflık ilkesi gereği işletmenin çevreye vermiş olduğu zararlar, çevre ile ilgili yapmış olduğu faaliyetler çevre kirliliği ile ilgili almış olduğu önlemler, kullanmış olduğu hammaddelelerin, üretmiş olduğu ürünlerin çevreye zararlı olup olmadıklarını konularında hatırlanacak olan çevre raporlaması (çevre muhasebesi raporlaması) hem kurumsal yönetim şeffaflık ilkesi hem de çevre muhasebesi açısından gereklidir. Çevre muhasebesi çevre raporlamasını yaparak, kurumsal yönetimin şeffaflık ilkesinin uygulaması ile iyi kurumsal yönetim başarılmasına hizmet edecektir. Aynı şekilde çevre raporlaması ile kurumsal sosyal sorumluluk kapsamında işletmenin paydaşlarına olan sorumluluklarını yerine getirebilmek açısından önemlidir. Özellikle işletmenin doğaya ve çevreye karşı sorumluluklarını ne ölçüde yerine getirip ne ölçüde yerine getirmedeği çevre raporlamasında açıklanmalıdır. Tüm paydaşların aynı gemide oldukları aynı dün-yayı, çevreyi kullandıkları için, çevre raporlaması ile bu paydaşların da bilgilen-dirilmesi sağlanmaktadır. Paydaşlar da bu bilgilere dayalı olarak tepkilerini ya da katkılarını ortaya koyabileceklerdir. Bu durum aynı zamanda iyi kurumsal yönetimin başarılmasına hizmet edecektir. Çünkü bu durum paydaşların haklarını korumalarına yardımcı olmaktadır.

Hesap verme ilkesi (Accountability):

Kurumsal yönetim ilkelerinde hesap verebilirlik ilkesi, şirketin yönetim kurulu üyelerinin ortaklığın pay sahiplerine karşı yapılan faaliyet ve uygulamalar ile ilgili hesap verme mecburiyetini anlatmaktadır (SPK, 2005:3). Çevre raporlaması ile Kurumsal yönetimin hesap verebilirlik ilkesinin uygulamasına da yardımcı olmaktadır. Burada çevre raporlaması ile çevreye yapılan olumsuz ve olumlu katkılar nedenleriyle birlikte, belgeleriyle açıklanırsa yöneticilerin çevreye topluma, diğer paydaşlara karşı hesap verebilmelerine hizmet etmektedir. Bu iyi Kurumsal yönetimin başarılması açısından gereklidir.

Sorumluluk ilkesi (Responsibility):

Sorumluluk ilkesi, şirket yönetim kurulunun anonim ortaklık adına aldığı kararlar ve neticeleri ile yaptığı tüm faaliyet ve performansların kanunlara, ilke ve kurallara, şirket ana sözleşmesine ve şirketin kendine özgü kurallarına uygunluğunu ve bunun kontrol edilebilmesini anlatmaktadır (SPK, 2005:3). Yine aynı şekilde, Çevre muhasebesi ve Çevre raporlaması ile birlikte Çevre muhasebesi çevre kirliliği ile ilgili yasal düzenlemeler ve etik kurallara ne ölçüde uyulduğunun açıklanması ile Kurumsal yönetimin sorumluluk ilkesinin uygulamasına zemin hazırlamaktadır. Bu durum doğal olarak kurumsal sosyal sorumluluğun başarılmasına da hizmet etmektedir.

Adil olma (eşitlik) ilkesi (Fairness):

Şirket yönetiminin yapmış olduğu bütün icraat ve faaliyetlerinde, pay ve menfaat sahiplerine eşit davranmasını ve muhtemel çıkar çatışmalarının önlenmesini ifade eder (SPK, 2005:3). Bu durumda Kurumsal sosyal sorumluluğun başarılması ve Kurumsal yönetimin Adil olma ilkesinin uygulanması açısından gereklidir. Yine bu durumda sonuçta iyi kurumsal yönetiminin başarılmasına yol açabilecektir. Örneğin işletme yönetimin tüm fabrikalara hava filtreleri vb. ilgili bir karar alması ve bunu çevre raporu ile kamuoyuna açıklamak iyi kurumsal sosyal sorumluluğun başarılması açısından önemlidir.

Çevrenin sürdürülebilirliği ve kalkınmanın devam edebilmesi adına ortaya konulan çevre ilkeleri hem işletmeler adına hem de kaynakların uzun vadede kullanılmasına adına yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda herkesin çevre haklarının yükümlülüğün farkında olması gerekir. Çevre ilkelerini bu kapsamda ele alabiliriz.

Kirleten Öder İlkesi:

Bu ilke genel olarak çevresel zararlara neden olan kişilere sebep oldukları zararlarla mücadelelenin bedelinin ödettirilmesini amaçlamaktadır. Kirleten öder ilkesi bu bağlamda, çevresel kirlenmeden kimin sorumlu tutulacağını ve bu sorumluluğun nasıl gerçekleştirileceğini açıklamaya çalışmaktadır. Bu ilke, ilk defa 1972 yılında OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) tarafından kabul edilmiş ve çevre kirliliğinin önlenmesinin yollarından biri olarak ileri sürülmüş ve bu kuruluş tarafından kapsamı ve etkinliği giderek genişletilmiştir (Turgut, 2009:223).

Kirleten öder ilkesi, özellikle kurumsal yönetimin ilkelerinden sorumluluk, hesap verebilirlik ve adillik ilkesinin amaçları ile örtüşen bir ilkedir. Kurumsal yönetim paydaşların çıkarlarının uyumlaştırılmasını sağlayan bir yapıyı önerdiğine göre işletme faaliyetlerini sürdürürken çevreyi kirleterek; çevre ve toplum başta olmak üzere diğer paydaşların uğramış olduğu zararları tazmin etmesi gereklidir. Bu durum kurumsal yönetim ilkeleri ile de tamamen örtüşmektedir.

Özetle kirleten öder ilkesinin gereği ortaya çıkan çevresel sorunların veya zararların bu zararları ortaya çıkaran kişiler tarafından zararın giderilmesi gerektiğini içeren bir kavramdır.

İhtiyat İlkesi:

Bir faaliyetin çevre açısından olumsuz neticeler doğuracağı hususunda ciddi bir şüphenin var olması halinde bilimsel bir kanıtın ortaya çıkışı beklenmeden önleyici tedbirlerin alınmasını öngörmektedir (Budak, 2000: 34). Bu durum kurumsal yönetimin adil olma ve sorumluluk ilkeleriyle örtüşmektedir. İhtiyatlılık ilkesi kurumsal sosyal sorumluluğun "etik sorumluluk" ve "hayırseverlik odaklı sorumluluk" kavramlarının uygulamasının bir gereği olarak düşünülebilir.

Katılım İlkesi:

Bireylerin çevresel yönetim sürecinde rol oynamaları, etkide bulunmaları ve böylelikle kendi yaşamlarını şekillendirecek bu süreci yönlendirmeleri olarak da tanımlanabilir. Yönetim sürecine katılma, “karar alma” ve “uygulama” aşamalarında gerçekleşir. Katılım ilkesini diğer ilkelere ayıran temel özellik, bunun sadece ilke şeklinde değil, doğrudan doğruya bir hak olarak (çevre hakkının gerçekleştirilmesindeki usuli haklardan birisi) olarak düzenlenmesinden kaynaklanmaktadır (Turgut, 2009:8). Bu durumun aynı zamanda kurumsal yönetim ilkelerinden şeffaflık ilkesi ile tamamen örtüştüğü söylenebilir.

Önleme İlkesi:

Korumak tedavi etmekten iyidir şeklinde özetlenebilecek düşünceye dayanan bu ilke, çevre üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilecek faaliyetlerin olabilecek en erken aşamada engellenmesini amaçlamaktadır. Koruyucu hekim mantığına dayanan bu ilke uyarınca ilgili makamlar, henüz çevresel sorunlar ortaya çıkmadan harekete geçerek, çevresel tehditleri bertaraf etmelidir. (Turgut, 2009: 28). Çevre tüm paydaşların (toplumun) içinde yaşadığı bir ortamdır. Bu ortamın bozulması kirlenmesi tüm paydaşlara zarar verir. Kurumsal yönetim açısından tüm paydaşların çıkarlarının uyumlaştırılması gereklidir. Bu kapsamda çevre kirliliğinin önlenmesi için önleme tedbirlerinin alınması tüm paydaşların çıkarlarının korunmasına hizmet edeceği için, iyi kurumsal yönetimin başarılmasına çok olumlu katkılar sağlayacaktır.

Entegrasyon İlkesi:

Entegrasyon ilkesi de çevre kirliliği ve çevreye karşı sorumlulukların yerine getirilmesi açısından politika ve diğer düzenlemelerin belirlenmesi ile tüm paydaşların (toplumun) çıkarlarına hizmet etmektedir. Bu durum yine iyi kurumsal yönetimin başarılmasına yardımcı olacaktır.

5. Kurumsal Yönetimde Çevre Raporlaması

Kurumsal yönetim ilkelerinden olan şeffaflık ilkesi, şirket ile ilgili finansal ve finansal olmayan bilgilerin doğru dürüst ve anlaşılır bir şekilde paydaşlara (kamuya) açıklamasını önermektedir. Çevre raporlaması ile de işletmenin çevre ile ilgili olarak yapmış olduğu düzenlemeler faaliyetlere ait finansal ve finansal olmayan bilgilerin kamuya açıklanması söz konusudur. Aynı şekilde çevre raporlaması ile işletmenin çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirip, getirmediği, çevre kimliği ile ilgili katlandığı maliyetler ile ilgili bilgiler sunarak, kurumsal yönetimin “hesap verebilirlik” ilkesinin uygulanmasını önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Aynı çevrede yaşayan paydaşlar haklarını koruyabilmek haklarını savunabilmek ve gerekli tepkileri koruyabilmek için bu bilgilere ihtiyaç duyar.

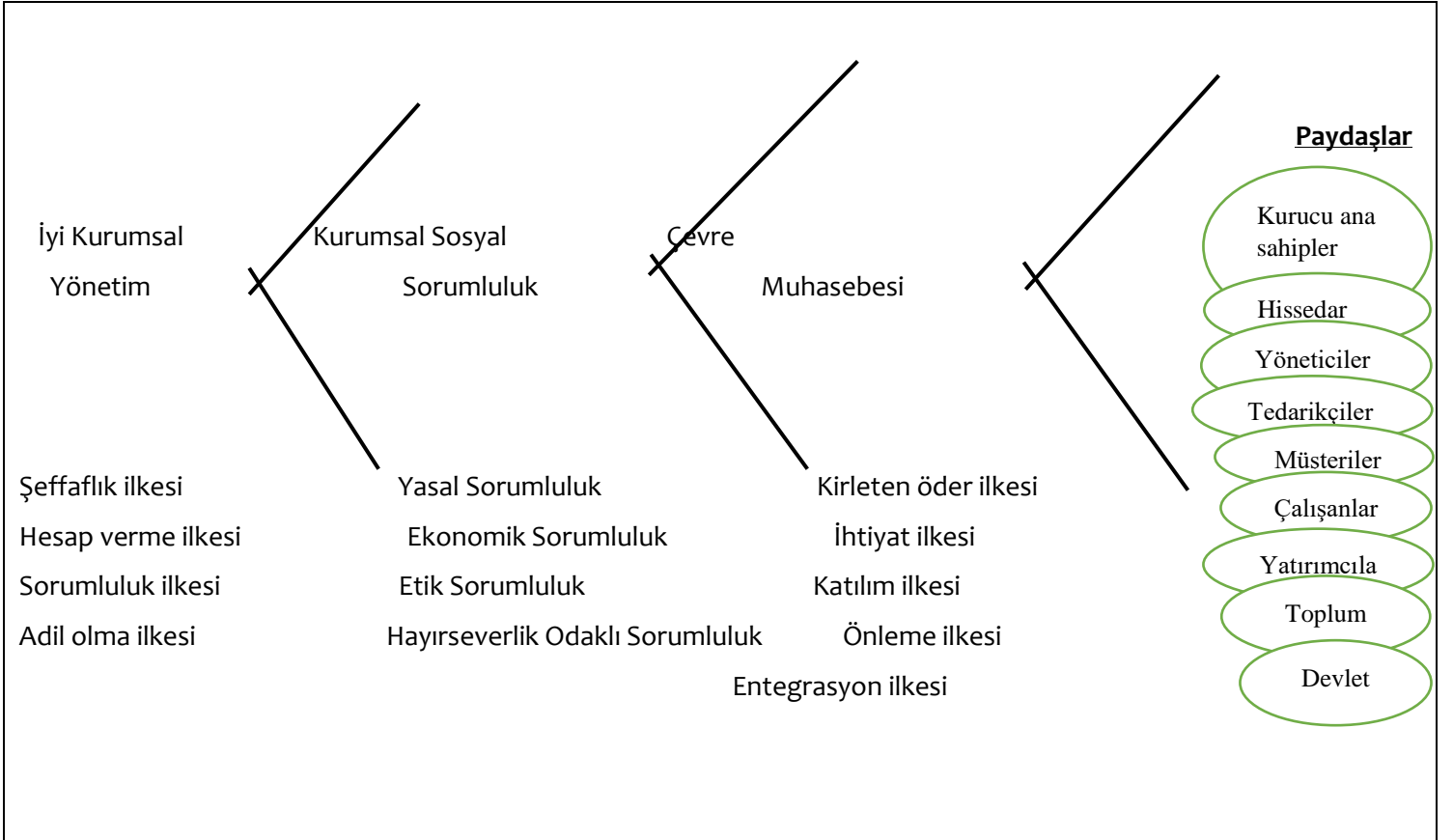
İşletmelerin sosyal sorumluluğu gereği çevresel kaynakların kullanımı sonucu ortaya çıkan kaynaklardaki değişimi bir rapor şeklinde ilgili kişilere sunması sonucu işletme üzerindeki oluşacak algının iyi bir kurumsal yönetim algısına katkı sunacaktır. İşletmelerin sosyal sorumlulukları gereği çevre ile ilgili faaliyetlerin getirmiş oldukları yükümlülükleri yerine getirmesi gerekir. Çevre ile ilgili faaliyetlerini çevre raporu ile topluma duyurması çevresel faaliyetlerde ne kadar maliyete katlandığını ve katlanacağına dair çevre raporu ile mümkündür. Çevreye duyarlı ürünlerin üretilip üretilmediğinin işletmenin çevreye ne ölçüde zarar verip vermediğinin çevre muhasebesi kapsamında raporlamayı, kaynakların toplumun yararına ne ölçüde kullanılıp kullanılmadığı konusunda bilgiler sunulabilir.

Muhasebe fonksiyonları içerisinde yer alan kaydetme sınıflandırma ve özetleme işlemi mali tabloların aracılığıyla sonuç aşamasına gelinmektedir. Bu sonuç aşaması da raporlama olarak adlandırılmaktadır. Raporlarda işletme hakkında bilgi veren yatırımcılara, yöneticilere işletme sahiplerine, müşterilerine, kredi verenlere, devlete, topluma doğru, şeffaf ve güvenilir bilgi sunma konusunda önemli rol oynamaktadır (Atmaca,2010:524).

Çevresel raporlama işletmelerin çevre ile ilgili yaptıkları sosyal sorumluluk projelerinin, çevresel politikalarının, stratejilerinin, çevresel hedefleri, çevresel maliyetleri, çevresel performanslarını denetlenmiş ya da denetlenmemiş çevresel bilgilerinin açık, şeffaf, doğru bir biçimde kamuoyuna açıklanması olarak tanımlanabilir (Ulusan, 2009:184). İşletmeler finansal nitelikli işlemler kadar finansal olmayan işlemleri de raporlamaktadırlar. Finansal nitelikli işlemlerle finansal nitelikte olmayan işlemlerin aynı yerde raporlanması mümkün olmayacağından ayrı bir raporlama gerektirmektedir. İşletmenin çevre politikaları, çevre ile ilgili yasalar, yönetmelikler, mali niteliği olmayan çevresel olaylar, çevresel kontrol, ölçüm ve tesis raporları, düzeltici faaliyet raporları çevresel eğitim raporları, çevresel sosyal sorumluluk projeleri gibi çevresel işlemleri

bulunan kaynakların sınırlı olduğu, eğer bu sınırlı kaynaklar kullanılırken israf edilir ve tamamen tüketilirse paramız olsa da alabileceğimiz bir şeyin olmayacağını ifade etmektedir. Gelecek kuşaklara yaşanır bir çevre bırakabilme adına çevresel kaynakları faydalı ve uzun vadede kullanmalıyız. Bunun içinde toplum ve işletme olarak gelecekteki kaynakların tüketilmesi ve korunabilmesine yönelik bilinçli çalışmalar yapılmalıdır.

Şekil:1 Kurumsal Yönetim-Kurumsal Sosyal Sorumluluk –Çevre Muhasebesi İlişkisi

uygun halde hazırlanarak kamuoyuna açıklanmaktadır (Çetin, 2011: 56). Bir kızıl dereli atasözü der ki "Son ırmak kurduğunda, son ağaç yok olduğunda, son balık öldüğünde insanoğlu paranın yenilmeyen bir şey olduğunu anlayacaktır". Bizlerde paydaş (toplum) olarak dünyamızda

6. Kurumsal Yönetim, Kurumsal Sosyal Sosyal Sorumluluk ve Çevre Muhasebesi

Dünyadaki yaşanan krizlerden sonra Kurumsal yönetim kavramı yaygınlaşmaya ve işletmeler açısından önemli bir hale gelmeye başlamıştır. İşletmeler sosyal hayatın bir gereği olarak kurulmakta ve hayatlarını devam ettirmektedirler. İşletmelerin sosyal sorumluluklarını yerine getirirken dengeli bir politika yürütmeleri ve toplumun çıkarlarına göre uygun harekette bulunmaları gerekmektedir. Kurumsal yönetim, şirketlerin ekonomik hayatta var olmasının ve işletmelerin sürekliliği açısından bir yol gösterici nitelikte olmalarına, yönelik, birtakım prensipler ve kurallar çerçevesinde yer alan bir anlayıştır.

Bu yapılanma içerisinde temelde şirketlerin şeffaflık, hesap verebilirlik, adillik ve sorumluluk ilkeleri çerçevesinde hareket etmelerini öngörmektedir. Kurumsal sosyal sorumluluğun; ekonomik, yasal, etik, hayırseverlik (gönüllü) olmak üzere dört boyutu bulunmaktadır. Kârlı olmak, kaynakları verimli kullanmak, stratejik kararlar almak, yasalara uymak, etik olmak, finansal bilgileri kamuya doğru ve güvenilir biçimde sunmak ve toplumun refahını arttırıcı faaliyetlere gönüllü olarak katılmak sosyal sorumluluğun yerine getirilmesinde önemlidir (Demir, 2013:219).

Sosyal sorumluluk gereği, kaynaklardaki değişim sonucu ortaya çıkan değişimin de ilgili kişilere rapor şeklinde sunulması işletme yönetimine katkı sunacak bu da iyi bir kurumsal yönetim algısını oluşturacaktır. İşletmelerin çevre ile ilgili faaliyetlerin getirmiş oldukları yükümlülükleri rapor şeklinde ilgili kişilere sunulması hem de işletme yönetimin algısı üzerinde olumlu katkı sunacak hem de iyi bir kurumsal yönetimin algısına katkı sağlayacaktır. Kurumsal yönetimde bahsedilen sorumluluk ilkesi ile Kurumsal sosyal sorumluluk aynı amaca hizmet eder (Kara, Mustafa. Varıcı, Er, 2009: 4)

30.12.2011 Tarihli 28158 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Sermaye piyasası kurulunun Kurumsal yönetim ilkelerinden pay sahipleri ilkesinde "Bilgi alma ve inceleme Hakkı'nın" kullanılmasında çevresel raporlamanın katkısı oldukça fazladır (spk.gov.tr).

Şekil 1 de görüldüğü gibi Şirket faaliyetlerinde önemli kavramlardan biri olan "paydaşlar" (stakeholders) dır. Şirket faaliyetleri içerisinde yer alan kişi veya kurumlardır. Paydaşlar en geniş anlamda: Şirketin ana sahipleri, hissedarlar, yöneticiler, tedarikçiler, müşteriler, çalışanlar, yatırımcılar devlet ve toplumu kapsamaktadır. Paydaşlar şirketin iyi ve başarılı yönetilmesinde fayda sağlayacak, kötü yönetilmesinden zarar görecektir olan kişi veya kurumları kapsamaktadır.

Şekilde 1'de yer aldığı gibi iyi bir kurumsal yönetim kurumsal sosyal sorumluluk ve çevre muhasebesi kavramları aslında işletmelerin bünyesinde iç içe geçmiş olarak yer almaktadır. Bu şekildeki amaç bu üç kavramın başarılması için birbirini kapsayan anlayışların ve ilkelerin uygulanıyor olması gerekir. Bu kavramların yönetim modelindeki amaç, uzun dönemli çıkarların korunabilmesi için ekonomik sosyal ve çevresel etkilerin sürdürülebilir bir kültür içinde yer alması gerekir. Bu üç kavram (çevre muhasebesi, kurumsal sosyal sorumluluk ve kurumsal yönetim) birbirini tamamlamaktadır. Bu üç kavramın amacı birçok açıdan örtüşmektedir. İşletmeler açısından bu üç kavramın benimsenmesi ile birlikte uygulamaya konulması işletmenin sürekliliğini işletmenin başarısı açısından işletmenin sürdürülebilirlik açısından önem arz etmektedir. İşletmelerde Kurumsal yönetimin benimsenip uygulanması ve iyi Kurumsal yönetimin başarılması işletmelerin performanslarını arttıracak düşülmektedir.

Sonuç

Kurumsal sosyal sorumluluk tüm paydaş grubunun menfaatlerini dikkate alan bir yapı içerisinde. Kurumsal yönetim anlayışıyla hem toplum olarak hem de işletme olarak uzun vadede sürdürülebilir bir yönetim ve yaşamın kurumsal yönetim ilkelerine, kurumsal sosyal sorumluluk ilkelerine ve çevre muhasebesi ilkelerini kapsayan bir yönetim modelini gerektirmektedir. Kurumsal yönetim modeli kurumsal sosyal sorumluluk ve çevre muhasebesinin faaliyetlerini ekonomik sosyal ve çevresel boyutlarını öngören ve kapsayan bir anlayışı ifade eden bu anlayış aslında işletmeye küresel anlamda ve gelecek adına bir değer yaratmaktadır.

Hızla gelişen ve değişen dünyada sınırlı kaynakların bilinçsiz tüketilmesi ve bireylerin toplumsal sorunlar konusunda bilinçlenmesi çerçevesinde sosyal sorumluluk çalışmaları kurumlar açısından bakıldığında artık günümüzde bir ihtiyaç ve zorunluluk hali almaktadır. Günümüz şartlarında kurumların ayakta kalması için ekonomik açıdan karlılık sağlaması tek başına yetmemekte, kurumsal sosyal sorumluluk projelerinde yer alması toplum gözünde başarılı sayılmakta ve onları tercih edilebilir kılmaktadır. Kurumların günümüzde içinde buldukları toplumla gerçekleştirmek zorunda oldukları ilişki sayesinde çevreye ve sınırlı kaynaklara yaptığı tahribatın hesap sorulabilir olduğu, bu nedenle kurumların sosyal sorumluluk sahibi ve buna bağlı olarak iyi kurum olarak algılanmasının bu çerçevede duyarlı davranmaları ile ilişkili olduğu görülmektedir (Engin ve Akgöz, 2013: 92). İyi kurumsal yönetimin başarılabilmesi için Çevre muhasebesi ile Kurumsal sosyal sorumluluk benimsenmesi uygulanabilmesi şarttır. Bunun için gerekli olan yapıların oluşturulması personele gerekli eğitimlerin verilmesi alt yapıların oluşturulması gereklidir. İşletme yönetiminin işletmeye bağlı tüm fabrikalara hava temizleme filtresinin kurulum kararını alması uygulamaya koyması, gerekli yatırım ve maliyet analizlerinin yapılması çevreye verilen zararın ne oranda önlendiği ya da ortadan kaldırıldığına ortaya konması bütün bunların çevre raporu ile kamuoyuna açıklanması çevre muhasebesi gereğidir.

Kaynakça

- AKATAY, Ayten** (2008). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışındaki Değişimlerin Yönetimsel İşleyiş Etkileri, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi BİGA İ.İ.B.F. Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt:6, Sayı: 2: S100
- ATMACA, Metin** (2010), “Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarından İşletmelerin Finansal Analizine Etkilerini Değerlemeye Yönelik bir Araştırma”, Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi s:1.
- AYSAN, Mustafa A.** 2007, Kurumsal Yönetim ve Risk, İstanbul, Elit ofset,
- BAŞKALE, Elif** (2009), “Çevre Muhasebesi ve Uygulaması”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İşletme Ana Bilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim dalı
- CARROLL, A.B.** (1991/7-8). The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders”, Business Horizons, Vol.34: 39-48.
- ÇALIŞKAN, Osman ve ÜNÜSAN Çağatay** (2011). “Otel Çalışanlarının Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısının İş Tatmini ve İşte Kalma Niyetine Etkisi”, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 2, ss. 154-166.
- ÇELİK, Adnan** (2007).Şirketlerin Sosyal Sorumlulukları, Kurumsal Sosyal Sorumluluk: İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk, Ed. Coşkun Can Aktan, İstanbul, İGİAD Yayınları: 4: 61-84.
- ÇETİN, Eray** (2011), “Üretim İşletmelerinin Sosyal bir Sorumluluk Olarak Çevre Muhasebesine Verdikleri Önem: Mersin Tarsus Organize Sanayi Bölgesinde Faaliyet gösteren Üretim İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

DEMİR, Berna Bozüyük M. Y. O. (2013). Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Muhasebe. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2(3), 225-233.

DOĞAN, Nilhun (2007). İş Etiğinin Kurumsal Sosyal Sorumluluktaki Rolü ve Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ENGİN, Elif ve AKGÖZ, Burcu Eker (2013). Sürdürülebilir Kalkınma ve Kurumsal Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramın Değerlendirilmesi. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 8(1), 85-94.

KARAMUSTAFA, Osman, VARICI, İdris ve ER, Bünyamin (2009). Kurumsal yönetim ve firma performansı: İMKB kurumsal yönetim endeksi kapsamındaki firmalar üzerinde bir uygulama.

KIRLIOĞLU, Hilmi ve FİDAN Erol Meral. (2009), "Atık Yönetimi ve Muhasebesi Sakarya da ki İşletmeler Üzerine Bir Araştırma", Akademik İncelemeler Dergisi C:4 S:2

KIRLIOĞLU, Hilmi ve CAN, Ahmet. (1998). Çevre Muhasebesi (1. Baskı). Adapazarı. Değişim yayınları.

ÖZBİRECİKLİ, Mehmet ve MELEK, Zeynep (2002). Çevre muhasebesi ve çevresel maliyetlerin maliyet muhasebesi sistemine etkileri ve bir araştırma. Muhasebe ve Finansman Dergisi, 14, 82-91.

ÖZGEN, Ebru (2007). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı ve Çalışan Memnuniyetine Etkisi, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 8: 1-6

ÖZGENER, Şevki (2009). İş Ahlakının Temelleri Yönetimsel Bir Yaklaşım, Nobel Yayın Dağıtım, 2. Baskı, Ankara.

ÖZKOL, Erdal (1998) "Çevre Muhasebesi", Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:13, Sayı :1

ÖZTÜRK, M, TORLAK, Ö, TOKGÖZ, N, AYMAN, M, & ÖZGEN, E. (2013). Kurumsal Sosyal Sorumluluk. Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Anadolu Üniversitesi

SEVİM Budak, Avrupa Birliği ve Türk Çevre Politikası, Büke Yayınları, İstanbul, 2000, s. 37.

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), 2003 (2005), Kurumsal Yönetim İlkeleri, <http://www.spk.gov.tr>, 15.05.2010

SHAPIRO, Karen, Stoughton, Mark. Graff, Robert, Feng, Linda, Healthy Hospitals: Environmental Improvements Through Environmental Accounting, 2000, Resource and environmental strategies

SPK, Sermaye Piyasası Kurulu, (2005), Kurumsal Yönetim İlkeleri, Şubat

TURGUT Nükhet, (2009) "Çevre Politikası ve Hukuku" İmaj Yayınevi Ankara 2009

TÜZÜNER, Lale ve ÖZASLAN Özge Burcu (2009). "Kurumsal Sosyal Sorumluluğa Yön Veren Yönetim Teorileri Açısından Türk İşletmelerinin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışı", 17. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiri Kitabı, Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi, Eskişehir, (21-23 Mayıs), ss. 213

USLU, Aypar Topkara ve MENGÜÇ Bülent (1992). İş Ahlakı ve Türkiye'de İş Ahlakına Yönelik Tutumlar, Türkiye Genç İş Adamları Derneği Yayınları, İstanbul,

ULUSAN, Hikmet (2009), "Çevresel Raporlama Rehberi ve Çevresel Raporlarında Açıklaması Gereken Bilgiler", Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B. F. Dergisi.